

Makroprudencijalna dijagnostika

četvrto tromjesečje 2017.

godina I · broj 4 · veljača 2018.

Sadržaj

Uvodne napomene	3
1. Identifikacija sistemskih rizika	3
2. Potencijalni okidači za materijalizaciju rizika	6
3. Recentne makroprudencijalne aktivnosti	7
3.1. Preispitivanje utvrđivanja ostalih sistemski važnih kreditnih institucija u Republici Hrvatskoj	7
Okvir 1. Pregled korištenja zaštitnog sloja kapitala za ostale sistemski važne (OSV) kreditne institucije u zemljama članicama EU-a, Norveškoj i Islandu	8
3.2. Nastavak primjene stope protucikličkoga zaštitnog sloja kapitala za Republiku Hrvatsku za prvo tromjesečje 2019.	11
Okvir 2. Protuciklički zaštitni sloj kapitala – PCK – trenutačna primjena sloja u državama EU-a i Europskoga gospodarskog područja	12
3.3. Preporuke Europskog odbora za sistemske rizike (ESRB)	15
3.4. Pregled makroprudencijalnih mjera po zemljama EU-a	15
Analitički prilog: Međunarodni standard financijskog izvještavanja 9 i njegov mogući utjecaj na financijsku stabilnost	18
Pojmovnik	22
Popis kratica	23
Dvoslovne oznake za zemlje	24

IZDAVAČ

Hrvatska narodna banka

Trg hrvatskih velikana 3, 10000 Zagreb

Telefon centrale: 01/4564-555, telefon: 01/4565-006, telefaks: 01/4564-687

www.hnb.hr

Molimo korisnike ove publikacije da pri korištenju podataka obvezno navedu izvor. Sve eventualno potrebne korekcije bit će unesene u web-verziju.

ISSN 2459-8704

Uvodne napomene

Makroprudencijalni dijagnostički proces sastoji se od ocjenjivanja makroekonomskih i financijskih odnosa i kretanja koji mogu rezultirati narušavanjem financijske stabilnosti. Pritom se pojedinačni signali koji upozoravaju na povećani stupanj rizika detektiraju na temelju kalibracija statističkim metodama, regulatornih standarda ili stručnih procjena. Oni se sintetički prikazuju u mapi rizika, a indiciraju razinu i dinamiku ranjivosti te tako olakšavaju postupak identifikacije sistemskog rizika, što podrazumijeva određivanje njegove prirode (strukturna ili ciklička), lokacije (segment sustava u kojem se razvija) i izvora (primjerice, odražava li više poremećaje na strani ponude ili na strani potražnje). S obzirom na tu dijagnostiku, optimizira se instrumentarij i kalibrira intenzitet mjera koje bi trebale najučinkovitije djelovati na rizik, reducirati regulatorni rizik, uključujući mogućnost nepoduzimanja aktivnosti, te minimizirati potencijalna negativna prelijevanja na druge sektore kao i neočekivane prekogranične učinke. Osim toga, na taj se način tržišni sudionici informiraju o identificiranim ranjivostima i rizicima koji bi se mogli materijalizirati i ugroziti financijsku stabilnost.

---

1. Identifikacija sistemskih rizika

Prema ocjenama HNB-a gospodarska je aktivnost u 2017. nastavila rasti sličnom dinamikom kao i u 2016. godini. [Povećanje realnog BDP-a u 2017.](#) uvelike je posljedica rasta izvoza robe i usluga, koji je u prvih devet mjeseci prošle godine nastavio snažno rasti, čemu su, uz dobra ostvarenja u izvozu robe, značajno pridonijela rekordna ostvarenja u pruženim uslugama u turizmu. Rast su zabilježile i sve sastavnice domaće potražnje te se čini kako je kriza u koncernu Agrokor u 2017. imala tek ograničen utjecaj na gospodarsku aktivnost, poglavito kroz smanjene investicije. Prošle se godine nastavila i snažna fiskalna prilagodba, što je rezultiralo daljnjim padom udjela duga opće države u BDP-u, a razdužili su se i ostali domaći sektori, zbog čega se značajno smanjio inozemni dug.¹ Povoljna kretanja domaćega gospodarstva vrednovala je i agencija Fitch, podigavši kreditni rejting države početkom ove godine.

¹ Projicirano kretanje bruto inozemnog duga (% BDP-a) za kraj 2017. iznosi 79,9%, što je u odnosu na 2016. smanjenje od 9,9 p. b.

Nastavak povoljnih kretanja gospodarske aktivnosti očekuje se i u 2018., iako neznatno sporijom dinamikom nego u 2017. (vidi [Makroekonomska kretanja i prognoze br. 3](#)). Srednjoročne projekcije upućuju na trend blagog smanjivanja realne aktivnosti uz relativno niske stope potencijalnog rasta u budućnosti. Budući da je pozitivan doprinos poboljšanju potencijalnog rasta kroz proizvodne faktore rada i kapitala ograničen starenjem stanovništva i emigracijom uglavnom obrazovane i mlade radne snage te projiciranim investicijskim ulaganjima koja su znatno niža u odnosu na pretkrizne razine obilježene infrastrukturnom ekspanzijom, viša produktivnost domaćega gospodarstva izdvaja se kao okosnica koja bi dominantno trebala pridonijeti njegovu rastu. No, upravo zamjetljivo nizak rast produktivnosti hrvatskoga gospodarstva u posljednjih petnaest godina upućuje na postojanje značajnih strukturnih problema u domaćem gospodarstvu koji koče uspješnije iskorištavanje postojećih resursa (više o tome vidi u [Procjeni potencijalnog rasta i jaza BDP-a u Hrvatskoj](#)).

Kada je riječ o sistemskim ranjivostima kojima je izloženo domaće gospodarstvo, treba istaknuti da su u odnosu na nalaze istaknute u prethodnoj publikaciji [Makroprudencijalna dijagnostika br. 3](#) identificirane ranjivosti (strukturne i cikličke) ublažene u većini sektora, zbog čega su i izloženosti cjelokupnog sustava (nefinancijski i financijski sektori) sistemskim rizicima smanjene. Tome su poglavito pridonijela pozitivna realna kretanja u prošloj godini te povoljnija percepcija rizika države.² Strukturne ranjivosti nefinancijskog sektora ostale su nepromijenjene (Slika 1., gore lijevo) s obzirom na to da su – unatoč smanjenju – domaće i vanjske ranjivosti i dalje relativno visoke, a projicirane stope potencijalnog rasta niske.

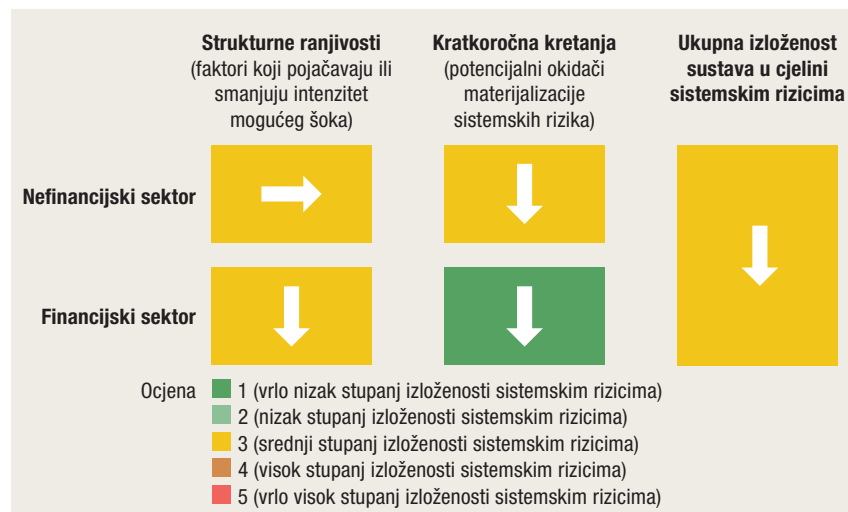
Gledano kratkoročno, nastavak smanjivanja kamatnih stopa i porast raspoloživog dohotka zbog poreznih izmjena smanjuju teret otplate dugova i tekuće rizike u sektorima stanovništva i poduzeća te poboljšavaju pokazatelje ranjivosti tih sektora. Sve to utjecalo je da se i stupanj izloženosti rizicima nefinancijskog sektora smanji (u odnosu na prethodnu publikaciju [Makroprudencijalna dijagnostika br. 3](#)). Ipak, mogući rast kamata izlaže dio dužnika s promjenjivim kamatnim stopama znatnom riziku porasta anuiteta otplate (više o tome vidi u [Makroprudencijalnoj dijagnostici br. 1 te Rezultatima anketnog ispitivanja – varijabilnim kamatnim stopama i Analitičkom prilogu Preporuci za ublažavanje kamatnoga i kamatno induciranoga kreditnog rizika pri dugoročnom kreditiranju potrošača](#)). Osim toga, iako se ne očekuju znatni negativni učinci restrukturiranja Agrokora u osnovnom scenariju, neuredno i neizvjesno restrukturiranje koncerna moglo bi nepovoljno djelovati na poslovanje povezanih poduzeća.

² Iako na smanjenje percepcije rizičnosti države utječu i kretanja u domaćem gospodarstvu, sve povoljnija ekonomska obilježja gospodarstava europodručja u tome imaju značajnu ulogu.

Usto, na poslovanje sektora nefinancijskih poduzeća očekivano će jednokratno djelovati i izmjene Međunarodnoga računovodstvenog standarda (MSFI 9) od početka godine, i to zbog mogućeg smanjenja ukupne imovine i sveobuhvatne dobiti poduzeća (posebno velikih i srednjih). Učinak navedenih izmjena računovodstvenih standarda nemoguće je precizno kvantificirati jer ovisi o rizičnosti potraživanja i financijske imovine koju poduzeća drže, premda se dugoročno očekuje pozitivan učinak tog standarda na korporativno upravljanje rizicima (vidi analitički prilog: Međunarodni standard financijskog izvještavanja 9 i njegov mogući utjecaj na financijsku stabilnost). Slično tome, trošak primjene novog standarda osjetit će i kreditne institucije (ponajviše u trenutku početka primjene) zahvaljujući očekivanom povećanju troška rezervacija, no znatno manje nego što bi to bilo bez stupanja na snagu [Uredbe 2017/2395 za ublažavanje učinka uvođenja MSFI-ja 9 na regulatorni kapital](#).

Slika 1. Mapa rizika u četvrtom tromjesečju 2017.

Izvor: HNB (za metodološke detalje vidi [Financijsku stabilnost](#), br. 15, Okvir 1. Redizajniranje mape sistemskih rizika)

Bankarski sektor i nadalje je stabilan i visokokapitaliziran, a pozitivna kretanja³ u tom sektoru smanjuju izloženost financijskog sustava sistemskom riziku. Rizici povezani s povišenom razinom neprihodonosnih kredita domaćih banaka također se smanjuju, ponajviše pod utjecajem prodaje, što povoljno djeluje na troškove rezervacija banaka i daljnji rast kreditiranja (više o tim rizicima vidi u [Makroprudencijalnoj dijagnostici](#), br. 3, Okvir 1. [Cikličko kretanje kvalitete kredita u Hrvatskoj](#)). Ipak, takva će pozitivna kretanja u troškovima rezervacija vjerojatno zbog spomenutih izmjena MSFI-ja 9 biti djelomično poništena. Nadalje, recentni rast udjela kredita s fiksnom kamatnom stopom (koji smanjuje ranjivosti sektora kućanstava i poduzeća zbog

3 Pozitivnim kretanjima glede kreditiranja malih i srednjih poduzeća trebala bi pridonijeti i [potpora EIB-a četirima hrvatskim bankama za financiranje projekata s dugoročnim učinkom](#) (do ukupnih 220 mil. EUR).

smanjenja njihove izloženosti valutnom i kamatnom riziku) istodobno povećava izloženost banaka kamatnom riziku, što uglavnom proizlazi iz porasta kuskoga kreditiranja s fiksnim kamatnim stopama.

S tim u vezi valja istaknuti i namjeru uvođenja eura u srednjem roku, koje će među ostalim smanjiti i rizike za financijsku stabilnost jer će se otkloniti ranjivosti koje proizlaze iz visokog stupnja euroizacije, kao jednog od bitnih obilježja hrvatskoga gospodarstva (više o tome vidi u [Strategiji za uvođenje eura kao službene valute u Hrvatskoj](#)). Štoviše, smanjenje rizika vjerojatno će se manifestirati i prije njegova konačnog uvođenja budući da se učinci na percepciju materijaliziraju postupno.

Nadalje, poboljšanje domaće komponente indeksa financijskog stresa, izazvano smanjenjem aprecijacijskih pritisaka na domaću valutu (zbog deviznih intervencija HNB-a) i kolebljivošću na tržištu kapitala, djeluje u smjeru smanjenja rizičnosti financijskog sektora (Slika 1., dolje desno).

---

2. Potencijalni okidači za materijalizaciju rizika

Kao glavni potencijalni okidači za materijalizaciju rizika domaćega gospodarstva u prvom se redu ističu vanjski čimbenici povezani s kretanjima u gospodarstvu najvećih trgovinskih partnera. Značajan rast globalne nesklonosti riziku i nestabilnosti na svjetskim financijskim tržištima očekivano bi povećao trošak zaduživanja zemlje, a time i kamatne rashode u proračunu, a zbog očekivanog bi utjecaja na osobnu potrošnju i potrošnju u turizmu negativno djelovao i na bruto domaći proizvod. Slične efekte imala bi i materijalizacija rizika povezanih s narušavanjem ustaljenih međudržavnih odnosa kao i potencijalna eskalacija terorizma u Europi. Isto tako, navedeni bi scenarij osim kroz investicijski kanal negativno utjecao i na pristup privatnog sektora i domaćem i stranom kapitalu te otežao njegovo servisiranje dugova, što bi moguće nepovoljno djelovalo na stabilnost bankovnog sustava u cjelini. Sve opisano djelovalo bi u smjeru porasta rizika za financijsku stabilnost.

Također, na pogoršavanje uvjeta financiranja na međunarodnim financijskim tržištima mogle bi utjecati i neočekivane promjene u provođenju monetarne politike vodećih središnjih banaka. Na primjer, u ovom trenutku malo vjerojatan cjenovni šok izazvan rastom cijena robe i energenata utjecao bi na porast referentnih kamatnih stopa. Ipak, prema

aktualnim odlukama i očekivanjima [Upravnog vijeća ESB-a](#) podizanje referentne kamatne stope ESB-a ne očekuje se tijekom 2018.

No, osim već spomenutih geopolitičkih rizika i promjena u provođenju monetarne politike, najnoviji [ESB-ov pregled financijske stabilnosti](#) navodi i neke druge okidače koji mogu dovesti do povećane kolebljivosti financijskih tržišta europodručja u budućnosti. To su primjerice pogoršanje u očekivanim makroekonomskim uvjetima zemalja, što bi moglo rezultirati povećanom neizvjesnošću kod investitora, te snažniji rast tečaja eura koji bi se putem gospodarskog rasta nižeg od očekivanog i povećane kolebljivosti cijena imovine mogao odraziti na nestabilnost ostalih tržišta.

Kratkoročno, i u domaćem su gospodarstvu prisutni rizici, a vezani su uz restrukturiranje nekoliko poduzeća koja, iako nemaju sistemski utjecaj, značajni su regionalni poslodavac i partner te sudjeluju u robnom izvozu Republike Hrvatske. Na primjer, trenutačno pitanje brodogradilišta Uljanik koje, osim što regionalno zapošljava 3,9% ukupno zaposlenih kod pravnih osoba krajem 2016. i prosječno⁴ čini 4,5% poslovnih prihoda Istre i Primorja, u izvozu zemlje u prosjeku sudjeluje s udjelom od 1,03%.

Gledano u srednjem i dužem roku, ipak prevladavaju rizici koji proizlaze iz domaćega gospodarstva. Nastavak negativnih demografskih kretanja te daljnji odljev radne snage mogao bi značajno nepovoljno utjecati na dostupnost rada za domaću privredu, odnosno djelovati na razinu plaća.

---

3. Recentne makroprudencijalne aktivnosti

3.1. Preispitivanje utvrđivanja ostalih sistemski važnih kreditnih institucija u Republici Hrvatskoj

U siječnju 2018. HNB je kao nadležno tijelo za utvrđivanje ostalih sistemski važnih (OSV) kreditnih institucija i u skladu s regulatornim okvirom [objavio rezultate godišnjeg preispitivanja utvrđivanja OSV kreditnih institucija](#). Postupak identifikacije OSV institucija i određivanja pripadajuće visine zaštitnog sloja ponovljen je u skladu sa [Zakonom o](#)

⁴ Zbog izrazite kolebljivosti poslovnih i izvoznih prihoda izračunati su prosjeci za razdoblje od 2012. do 2016. godine.

kreditnim institucijama, Smjernicama Europskoga nadzornog tijela za bankarstvo i internom metodologijom.

Preispitivanjem je ukupno utvrđeno osam OSV kreditnih institucija na koje se primjenjuje zaštitni sloj u visini od 0,2% odnosno 2% ukupnog iznosa izloženosti riziku, ovisno o ocijenjenoj sistemskoj važnosti. Međutim, OSV kreditne institucije obvezne su održavati i zaštitni sloj za strukturni sistemski rizik koji se primjenjuje na sve izloženosti. S obzirom na to da je stopa zaštitnog sloja za strukturni sistemski rizik u ovom trenutku veća od ova dva zaštitna sloja kapitala, na OSV kreditne institucije i nadalje se primjenjuje samo stopa zaštitnog sloja za strukturni sistemski rizik.

Okvir 1. Pregled korištenja zaštitnog sloja kapitala za ostale sistemski važne (OSV) kreditne institucije u zemljama članicama EU-a, Norveškoj i Islandu

Slijedeći europsku regulativu koja uređuje područje bonitetnih zahtjeva za kreditne institucije, sve su zemlje članice EU-a u svoja nacionalna zakonodavstva između ostalog uvele i obvezu izdvajanja kapitalnog sloja za kreditne institucije koje su identificirane kao sistemski važne. Među prvima su 2014. ovu mjeru donijele Danska i Nizozemska, a do kraja 2016. uvedena je u svim ostalim zemljama članicama, kao i u Norveškoj i na Islandu.

Uvođenje mjere u nacionalna zakonodavstva i identifikacija OSV institucija ne znači istovremeno i aktivnu primjenu toga zaštitnog sloja kapitala. Ako zemlja identificira OSV institucije, čak i bez određivanja stope zaštitnog sloja kapitala (ili uz nominalnu stopu od 0%), to predstavlja instrument makroprudencijalne politike jer mijenja pravni status tih kreditnih institucija. Tako OSV kreditne institucije podliježu pojačanim obvezama prema regulatorima, kao što su na primjer povećani opseg izvještavanja, kompleksnija testiranja kvalitete kapitala i likvidnosti i drugo.

Osim toga, pri aktivaciji zaštitnog sloja za OSV kreditne institucije postoje određena ograničenja. Direktiva propisuje da su, u slučaju kada se primjenjuje zaštitni sloj kapitala za sistemski strukturni rizik koji se odnosi na sve (domaće i inozemne) izloženosti, kreditne institucije dužne održavati ili stopu zaštitnog sloja za strukturni sistemski rizik (ZS (ssr))

ili stopu zaštitnog sloja za OSV kreditne institucije (ZS (osv)), ovisno o tome koja je stopa veća (vidi Pravila postavljanja zahtjeva za kombinirani zaštitni sloj kapitala). Nasuprot tome, ako se zaštitni sloj kapitala za strukturni sistemski rizik odnosi samo na domaće (ili samo inozemne) izloženosti, on se može zbrajati sa zaštitnim slojem za OSV institucije. Stopa zaštitnog sloja kapitala za OSV kreditne institucije zakonski je ograničena na 2%. Uz to je visina te stope za supsidijare GSV/OSV kreditnih institucija sa sjedištem u EU-u implicitno ograničena i visinom stope koju primjenjuje matična kreditna institucija. Tako zaštitni sloj u tom slučaju ne smije prelaziti veću od sljedećih vrijednosti: 1% od ukupne izloženosti riziku ili stopu zaštitnog sloja kapitala za matičnu GSV/OSV kreditnu instituciju koja se primjenjuje na grupu čija je članica kreditna institucija na konsolidiranoj razini.

Praksa je pokazala da zemlje, kako bi kompenzirale postojeća implicitna i eksplicitna ograničenja visine stope zaštitnoga kapitala za OSV institucije, često preferiraju korištenje zaštitnog sloja za strukturni sistemski rizik na sve izloženosti. Tako se primjerice u Češkoj i Danskoj na kreditne institucije identificirane kao sistemski važne, umjesto OSV zaštitne stope primjenjuje stopa zaštitnog sloja za strukturni sistemski rizik, koja za razliku od OSV stope može ići do 3% (odnosno do 5% uz prethodnu suglasnost Europske komisije). U Nizozemskoj se ove dvije mjere kombiniraju na način da se na najveće tri OSV kreditne institucije primjenjuje zaštitni sloj za strukturni sistemski rizik (na sve izloženosti), a na preostale zaštitni sloj za OSV institucije.

Trenutačno se zaštitni sloj za OSV kreditne institucije aktivno primjenjuje u 19 zemalja članica EU-a i na Islandu. Od toga, šest zemalja ujedno primjenjuje i zaštitni sloj za strukturni sistemski rizik samo na domaće izloženosti, pa se ova dva zaštitna sloja u tim zemljama zbrajaju. Preostalih 13 zemalja ne primjenjuje zaštitni sloj za strukturni sistemski rizik pa ne postoji mogućnost njihova preklapanja. Cipar, Slovenija i Island ne koriste se zaštitnim slojem za strukturni sistemski rizik, a primjenu zaštitnog sloja za OSV institucije najavili su od 1. siječnja 2019. (Tablica 1.)

Među zemljama koje aktivno primjenjuju ZS (osv) većina se koristi diferenciranim stopama zaštitnog sloja kapitala ovisno o veličini kreditne institucije, a polovina ih primjenjuje (ili će je primjenjivati nakon dovršetka *phase-in* razdoblja) najvišu zakonski dopuštenu stopu od 2%. Brojne zemlje koje su aktivirale zaštitni sloj kapitala za OSV kreditne institucije iskoristile su zakonsku mogućnost njegova postupnog uvođenja (tzv. *phase-in* razdoblje), tijekom kojeg se početna stopa svake godine postupno povećava dok ne dosegne planiranu razinu.

Tablica 1. Pregled korištenja zaštitnog sloja za OSV kreditne institucije u zemljama članicama EU-a, Norveškoj i Islandu

	ZS (osv) uveden u nacionalna zakonodavstva (1)	Primjenjuje se ZS (ssr) (2)	Aktivno se primjenjuje ZS (osv) (3)	Od toga: ZS (osv) i ZS (ssr) su kumulativni (3a)	Od toga: primjenjuju najvišu dopuštenu stopu ZS (osv) (3b)
AT	•	•			
BE	•		•		
BG	•	•	•	•	
CY**	•				
CZ	•	•			
DE	•		•		•
DK	•	•			
EE	•	•	•	•	•
ES	•		•		
FI	•		•		•
FR	•		•		
GR	•		•		•
HR	•	•			
HU	•	•	•	•	•
IE**	•				
IS	•	•	•	•	•
IT	•		•		
LT	•		•		•
LU	•		•		
LV	•		•		•
MT	•		•		•
NL	•	•	•		•
NO	•	•			
PL	•	•	•	•	
PT	•		•		
RO	•		•		
SE	•	•			
SI**	•				
SK	•	•	•	•	
UK	•				
Ukupan broj zemalja (udio u ukupnom broju)	30 (100%)	13 (43%)	20 (67%)	6 (30%)	10 (50%)
Od toga: zemlje članice EU-a	28 (100%)	11 (39%)	19 (68%)	5 (26%)	9 (47%)
Od toga: zemlje SIE-a***	11 (100%)	7 (64%)	8 (73%)	4 (50%)	4 (50%)

* Norveška i Island u ESRB-u imaju status zemalja promatrača. ** Zemlje koje su primjenu ZS (osv) najavile od 1. siječnja 2019. *** Za potrebe ove analize u zemlje SIE-a svrstane su Bugarska, Češka, Estonija, Hrvatska, Mađarska, Letonija, Litva, Poljska, Rumunjska, Slovenija i Slovačka.

Napomena: Detaljniji pregled instrumenta po zemljama nalazi se na [mrežnim stranicama ESRB-a](#).

Izvori: ESRB; HNB; notifikacije središnjih banaka i mrežne stranice središnjih banaka zaključno s 31. prosinca 2017. Popis kratica dan je na kraju publikacije.

3.1.1. U studenome 2017. objavljen je izvještaj o usklađenosti djelovanja zemalja članica Europske unije po Smjernicama o kriterijima za utvrđivanje uvjeta za primjenu članka 131. stavka 3. Direktive 2013/36/EU u vezi s procjenom ostalih sistemski važnih institucija (EBA/GL/2014/10)

Europsko nadzorno tijelo za bankarstvo (EBA) donijelo je u prosincu 2014. Smjernice o kriterijima za utvrđivanje uvjeta za primjenu članka 131. stavka 3. Direktive 2013/36/EU u vezi s procjenom ostalih sistemski važnih institucija (EBA/GL/2014/10; u nastavku teksta: Smjernice). Smjernice su prenesene u interne akte HNB-a i u skladu s točkom 15. Smjernica HNB je na mrežnim stranicama objavio [metodologiju za utvrđivanje OSV kreditnih institucija](#).

U studenome 2017. [EBA je objavila rezultate stručne procjene o usklađenosti djelovanja zemalja članica Europske unije po Smjernicama pri identificiranju OSV institucija](#). Relevantna tijela zemalja članica početkom 2017. primila su upitnik i trebala isporučiti EBA-i odgovore, a pritom je analizom obuhvaćeno razdoblje identifikacije OSV institucija u 2016. godini na podacima za 2015. godinu. U izvještaju su prvo prikazani rezultati koji se odnose na samoprocjene relevantnih tijela o tome kako su prenesene Smjernice. Nakon toga su prikazani nalazi provedene neovisne međusobne stručne procjene (engl. *review by peers*). Osim toga, navedene su i dobre prakse relevantnih tijela pri utvrđivanju OSV institucija koje bi trebale poslužiti kao primjer za poboljšanja u budućnosti. U izvještaju je istaknuto da je HNB kao relevantno tijelo za utvrđivanje OSV kreditnih institucija u Republici Hrvatskoj i prema samoprocjeni i prema stručnoj procjeni u potpunosti ili u velikoj mjeri tijekom procesa identifikacije slijedio Smjernice EBA-e.

3.2. Nastavak primjene stope protucikličkoga zaštitnog sloja kapitala za Republiku Hrvatsku za prvo tromjesečje 2019.

Iako se već neko vrijeme nazire blagi oporavak kreditne aktivnosti, provedena [analitička ocjena evolucije sistemskih rizika cikličke prirode](#) upućuje na to da i dalje ne postoji ciklički pritisak koji bi zahtijevao korektivne akcije HNB-a. Prema podacima za treće tromjesečje 2017. uz daljnji rast bruto domaćeg proizvoda te trend smanjivanja nominalnog duga nefinancijskih poduzeća stanovništva nastavio se smanjivati i standardizirani omjer kredita i BDP-a, a jaz zaduženosti izračunat na temelju standardiziranog omjera i nadalje je negativan. To potvrđuju i specifični pokazatelji relativne zaduženosti zasnovani na užoj definiciji kredita⁵. U skladu s tim i u prvom tromjesečju 2019. nastavit će se primjenjivati [stopa protucikličkoga zaštitnog sloja kapitala od 0%](#).

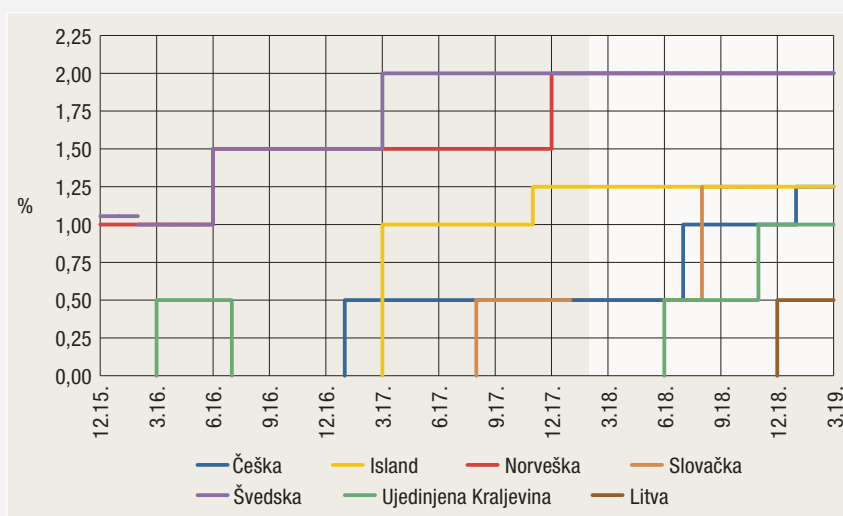
Okvir 2. Protuciklički zaštitni sloj kapitala – PCK – trenutna primjena sloja u državama EU-a i Europskoga gospodarskog područja

ZS (pck) – protuciklički zaštitni sloj kapitala dio je skupa makroprudencijalnih instrumenata osmišljenih kako bi pomogli u sprječavanju procikličnosti koje mogu nastati u financijskom sustavu. Specifična uloga ovoga zaštitnog sloja kapitala ogleda se u potencijalu apsorpcije gubitaka banaka u razdoblju gospodarskog usporavanja, odnosno ograničavanju prekomjernog rasta kredita u vremenima rastućeg optimizma i snažnog oporavka gospodarskog ciklusa. Trenutačno se na prostoru Europske unije i Europskoga gospodarskog prostora⁶ protucikličkim zaštitnim slojem kapitala kao makroprudencijalnim alatom sa stopom različitom od nule koriste tri članice Europske unije (Češka, Slovačka i Švedska) te dvije članice Europskoga gospodarskog prostora, Norveška i Island (Slika 1.).

U pravilu su uvođenje i primjena ZS (pck) u navedenim državama inicirani snažnom kreditnom ekspanzijom, što kao posljedicu ima rast cijena imovine, odnosno cijena komercijalnih i rezidencijalnih nekretnina, čime se kumuliraju rizici, a čija bi materijalizacija u slučaju krize dodatno pogoršala efekte recesije. Pritom su sve navedene države označile rast cijena nekretnina i rizike povezane s njihovim kreditiranjem kao najvažniji kanal moguće materijalizacije rizika u kreditiranju i bankarskom poslovanju, odnosno kao osnovni razlog za uvođenje zaštitne protucikličke stope kapitala različite od nule. Iznimka je Ujedinjena Kraljevina koja se privremeno i povremeno koristila ZS (pck) kao kapitalnim slojem kojim se direktno zaštitila od rizika koji nisu bili izravno i isključivo povezani s gospodarskim ciklusom, već je središnja banka ovaj makroprudencijalni alat primjenjivala i kao sredstvo zaštite od materijalizacije rizika povezanih s izlaskom Ujedinjene Kraljevine iz EU-a (tzv. Brexit). U tom se smislu Ujedinjena Kraljevina koristila protucikličkim kapitalnim slojem na osnovi procjene mogućnosti materijalizacije i drugih vrsta rizika koji se mogu pojaviti u bankovnom sustavu.

- 5 Obuhvaća samo potraživanja domaćih kreditnih institucija, stavljenih u odnos prema tromjesečnom, sezonski prilagođenom BDP-u. Detaljnija metodološka objašnjenja vidi u Okviru 4. Financijski ciklus i kalibracija protucikličkoga zaštitnog sloja kapitala, Financijska stabilnost br. 13, srpanj 2014.
- 6 Europski gospodarski prostor (engl. *European Economic Area*, EEA) nastao je 1. siječnja 1994. godine sporazumom što ga je potpisalo tadašnjih 12 država EEZ-a (danas *Europske unije*) i EFTA-e radi stvaranja jedinstvenog tržišta na kojemu bi se poštovala sloboda kretanja ljudi, robe, usluga i kapitala.

Slika 1. Pregled država u EU-u i Europskom gospodarskom prostoru koje se trenutno koriste (ili su se koristile) protucikličkim zaštitnim slojem kapitala u iznosu različitom od nule, ZS (pck)

Napomena: Neosjenčano područje označuje očekivanu razinu ZS (pck) u idućem razdoblju. Razina stope prikazuje stanje na kraju pojedinog mjeseca.
Izvori: ESRB; *Announced CCyB rates*; obrada HNB-a

Tablica 1. Prikaz iznosa i razloga primjene ZS (pck) po zemljama

Država	Stopa u primjeni	Najavljene izmjene stope	Razlozi uvođenja stope ZS (pck)	Način utvrđivanja stope
Švedska	2,00%	2,00% (od 19. ožujka 2017.)	Stopa od 1% za ZS (pck) uvedena je u rujnu 2015., a trenutno se primjenjuje stopa od 2%. Razlog za daljnje zadržavanje postojeće stope jest dugoročni kreditni rast, vezan uz kontinuirani rast cijena nekretnina (na godišnjoj razini od oko 9%) te činjenicu da krediti i dalje rastu višim stopama od rasta BDP-a. U 2017. godini ukupan dug (nefinancijskih poduzeća i kućanstava) porastao je za 6,6%, čime su ukupni krediti tih dvaju institucionalnih sektora dosegli razinu od 148% BDP-a.	Pri uvođenju ZS (pck) švedski je regulator prenio CRR Direktivu (2013/36/EU) u vlastiti pravni sustav. ZS (pck) utvrđuje se na temelju iznosa kreditnog jaza odnosno omjera kredita i BDP-a te odstupanja tog omjera od njegova dugoročnog trenda. Nadležno makroprudencijalno tijelo, osim kvantitativnih, uvažava i kvalitativne razloge za uvođenje i utvrđivanje stope ZS (pck).
Norveška	1,50%	2,00% (od 31. prosinca 2017.)	Posljednji podaci pokazuju daljnji nastavak rasta kredita kućanstvima i nefinancijskim poduzećima. Nastavljen je i dugoročan rast cijena nekretnina, brži od rasta dohodaka, no taj se omjer posljednjih mjeseci ipak smanjuje. Visoke cijene nekretnina i kontinuirano povećavanje omjera duga kućanstava upućuju na moguće povećanje financijskih neravnoteža. Stoga su od početka 2017. zahtjevi vezani uz stambene (hipotekarne) kredite postroženi. Također, uvedene su i neke dodatne mjere makroprudencijalnoga karaktera.	Visina stope za ZS (pck) u Norveškoj utvrđuje se na temelju četiri kriterija: a) omjera ukupnih kredita (stanovništva i nefinancijskih poduzeća) u odnosu na BDP, b) omjera cijena nekretnina u odnosu na raspoloživi dohodak kućanstava, c) trenda kretanja cijena komercijalnih i stambenih nekretnina te d) ukupnih omjera financiranja za kreditne institucije. Pri uvođenju i utvrđivanju visine stope ZS (pck) središnja se banka oslanja i na preporuke ESRB-a u sklopu direktive CRD IV.
Island	1,25%	1,25% (od 1. studenoga 2017.)	Prema posljednjim dostupnim podacima na Islandu je ostvaren kreditni rast od 4,7% na godišnjoj razini. U skladu s rastom duga institucionalnih sektora prema bankama rasle su i cijene nekretnina, iako je posljednjih mjeseci zabilježeno usporavanje tog rasta. Od sredine 2016. cijene nekretnina rasle su brže od prosjeka rasta plaća, pokazatelja kupovne moći i troškova najma.	Islandsko vijeće za financijsku stabilnost pri određivanju stope za ZS (pck) koristi se četirima pokazateljima: 1) kretanjem omjera duga i BDP-a, 2) kretanjem realne stope rasta kredita kućanstvima i nefinancijskim privatnim poduzećima, 3) realnim rastom cijena stambenih i komercijalnih nekretnina te 4) odstupanjem omjera duga i BDP-a od njegova dugoročnog trenda (u skladu s člankom 136. (2) i Direktivom EU 2013/36/EU).

Država	Stopa u primjeni	Najavljene izmjene stope	Razlozi uvođenja stope ZS (pck)	Način utvrđivanja stope
Češka	0,50%	1,00% (od 1. srpnja 2018.); 1,25% (od 1. siječnja 2019.)	U Češkoj se dulje vrijeme bilježi rast kredita za stambene i komercijalne nekretnine. Nastavljen je i snažan kreditni rast u segmentu tvrtki koje upravljaju i bave se razvojem nekretninskih projekata. Prema mišljenju analitičara središnje banke daljnji nastavak rasta kredita u navedenim institucionalnim sektorima mogao bi utjecati na daljnje povećavanje razine sistemskih rizika.	Za utvrđivanje visine stope ZS (pck) koristi se propisana metodologija u skladu s preporukama ESRB-a uz ostale (opcijske) pokazatelje. Uvođenje i utvrđivanje stope za ZS (pck) temelji se na odstupanju omjera razine kredita u odnosu na BDP od njegova dugoročnog trenda (u skladu s člankom 136. (2) i Direktivom EU 2013/36/EU). Pritom se dodatno koriste: 1) cikličnost i trend kretanja kredita, 2) promjene u omjeru kredita i BDP-a te 3) ostale posebnosti nacionalnoga gospodarstva.
Slovačka	0,50%	1,25% (od 1. kolovoza 2018.)	Anualizirani iznos odobrenih kredita kućanstvima tijekom 2017. nastavio je snažno rasti (+13,4%), a tek nešto slabiji rast kredita zabilježen je kod nefinancijskih poduzeća (+10%). Trend snažnog rasta kredita tim institucionalnim sektorima nastavio se deseto tromjesečje zaredom. Omjer ukupnih domaćih kredita (odobrenih kućanstvima i nefinancijskim poduzećima) u odnosu na BDP ostao je manji od 1 (0,94).	Pri uvođenju kapitalnog sloja i utvrđivanju visine stope za ZS (pck) koristi se metodologija u skladu s preporukom ESRB-a, uz primjenu ostalih (opcijskih) pokazatelja za mjerenje sistemskih rizika. Visina stope ZS (pck) temelji se na promjenama u omjeru kredita i BDP-a, tj. odstupanju tog omjera od njegova dugoročnog trenda. Pritom se za procjenu visine stope ZS (pck) koriste i ostale posebnosti nacionalnoga gospodarstva.
Litva	0,00%	0,50% (od 31. prosinca 2018.)	Većina pokazatelja koji se koriste za procjenu neravnoteža u financijskom sustavu upućuje na iznimno povoljna kretanja. Omjer kredita i depozita najniži je u protekle dvije godine (103,8%). U recentnom razdoblju zabilježen je i značajniji nastavak rasta kredita stanovništvu i poduzećima te značajan porast cijena stambenih i komercijalnih nekretnina. Stoga, uz rast gospodarstva i dobru profitabilnost banaka, analitičari središnje banke ocjenjuju da je sada povoljno vrijeme za povećanje elastičnosti financijskog sustava na potencijalne cikličke šokove.	Stopa ZS (pck) u Litvi utvrđuje se na temelju jaza omjera odobrenih kredita u Litvi i BDP-a odnosno njegova odstupanja od dugoročnog trenda, a uzimajući u obzir preporuke ESRB-a za ocjenu i izračunavanje tog pokazatelja. Osim toga, koriste se i drugi pokazatelji (opcionalni) koji su, prema mišljenju Banke Litve, važni za pravodobno praćenje cikličkih sistemskih rizika.
Ujedinjena Kraljevina	0,00%	0,50% (od 27. lipnja 2018.); 1,00% (od 28. studenoga 2018.)	Nadležno tijelo (FPC) krajem prosinca 2017. povećalo je ZS (pck) s 0,50% na 1,00% s danom primjene 28. studenoga 2018., čime je formiran ZS (pck) sloj u nominalnom iznosu od 11,4 milijarda funta. Utvrđivanje ZS (pck) i PRA buffera, ne zahtijeva nužno od banaka da ojačaju svoje kapitalne pozicije prema ranije utvrđenoj razini pojedinoga kapitalnog sloja, već da iskoriste eventualan višak regulatornoga kapitala iz ostalih kapitalnih slojeva i njime nadomjestite kapitalne pozicije tamo gdje postoji njihov nedostatak. Svrha takve primjene ZS (pck) jest poticaj nesmetanom funkcioniranju realnoga gospodarstva i u situaciji očekivanog pada BDP-a.	Pri uvođenju i utvrđivanju visine sloja ZS (pck) britanski regulator oslanja se na regulatorni okvir za banke – Basel III za zakonodavni okvir EU-a. Sloj ZS (pck) računa se kao jaz omjera kredita i BDP-a. Nadležno makroprudencijalno tijelo koristi se i širim setom ključnih makroekonomskih pokazatelja, nadzornim i tržišnim pokazateljima te informacijama dobivenima provedbom procesa "stresnog testiranja". Osim utvrđivanja visine stope ZS (pck) za bankovni sustav, na osnovi rezultata stresnog testiranja nadležno tijelo utvrđuje i zaštitne kapitalne slojeve za pojedine banke (tzv. PRA Buffers ili Pillar 2B Buffers).

Napomena: Ostale zemlje Europskoga gospodarskog prostora nisu primjenjivale ZS (pck).

Izvor: HNB

3.3. Preporuke Europskog odbora za sistemske rizike (ESRB)

3.3.1. U listopadu 2017. objavljena je izmjena Preporuke ESRB/2015/2 o procjeni prekograničnih učinaka mjera makrobonitetne politike i o dobrovoljnoj uzajamnosti za mjere makrobonitetne politike (ESRB/2017/4)

Preporuku o procjeni prekograničnih učinaka mjera makrobonitetne politike i o dobrovoljnoj uzajamnosti za mjere makrobonitetne politike (ESRB/2015/2) ESRB je donio u prosincu 2015., a trebala bi osigurati da se sve mjere makrobonitetne politike, koje se zasnivaju na izloženosti i koje se primjenjuju u jednoj državi članici, uzajamno primjenjuju u drugim državama članicama te potaknuti države članice na procjenu prekograničnih učinaka mjera makrobonitetne politike koje primjenjuju.

Međutim, postojeći okvir za dobrovoljnu uzajamnost nije uključivao smjernice o pragu kojima se odgovarajuća tijela trebaju koristiti za određivanje značajnosti izloženosti. U slučaju kada odgovarajuće tijelo želi izuzeti pojedinačnog pružatelja financijskih usluga s izloženostima koje nisu značajne, može odrediti prag koji smatra primjerenim, čime se stvara mogućnost za različitu primjenu načela *de minimis*. Radi izbjegavanja takvih mogućih različitosti, ESRB je u listopadu 2017. objavio izmjene Preporuke ESRB/2015/2 (ESRB/2017/4). Tom je izmjenom definiran prag značajnosti⁷, a odgovarajuće tijelo nadležno za primjenu mjera treba predložiti najviši mogući prag značajnosti na razini pružatelja financijskih usluga pri zahtijevanju uzajamne primjene.

Dakle, ako se uspostavljanje uzajamnosti od strane drugih država članica smatra potrebnim za osiguravanje učinkovitog funkcioniranja odgovarajućih mjera, odgovarajućim tijelima nadležnima za primjenu mjera preporučuje se da ESRB-u dostave zahtjev za uzajamno postupanje, zajedno s obavijesti o mjeri. Pritom zahtjev nužno treba sadržavati i prijedlog iznosa praga značajnosti.

3.4. Pregled makroprudencijalnih mjera po zemljama EU-a

U Tablici 1. prikazane su mjere makroprudencijalne prirode koje zemlje EU-a trenutačno primjenjuju kako bi ostvarile financijsku stabilnost sustava, kao i pregled primijenjenih makroprudencijalnih mjera u

⁷ Prag značajnosti znači kvantitativni prag ispod kojeg se izloženost pojedinačnog pružatelja financijskih usluga prema utvrđenom makrobonitetnom riziku u državi u kojoj nadležno tijelo primjenjuje mjeru makrobonitetne politike može smatrati izloženošću koja nije značajna.

Hrvatskoj (Tablica 2.), uključujući i one izvan mandata HNB-a kao makroprudencijalnog tijela te njihovu izmjenu u odnosu na zadnju objavu publikacije Makroprudencijalna dijagnostika, br. 3.

Tablica 1. Pregled makroprudencijalnih mjera po zemljama članicama Europske unije

Isključenje od odgovornosti: informacije dostupne HNB-u

	AT	BE	BG	CY	CZ	DE	DK	EE	ES	FI	FR	GR	HR	HU	IE	IS	IT	LT	LU	LV	MT	NL	NO	PL	PT	RO	SE	SI	SK	UK
Zaštitni sloj kapitala i likvidnosti																														
ZS (ok)			•	•	•		•	•		•			•			•	•	•	•	•	•		•	•	•	•	•		•	•
ZS (pck)	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•
GSV						•			•		•						•					•				•				
OSV	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•
ZS (ssr)	•		•		•		•	•					•	•								•	•	•		•				
Omjeri likvidnosti			•										•										•	•			•			
Limiti za prudencijalne omjere																														
DSTI				•				•					•					•					•		•		•	•		
LTD																											•			
LTI															•								•						•	
LTV			•	•		•	•		•				•	•	•			•	•	•	•	•	•	•		•	•	•	•	
Amortizacija kredita																						•	•			•				
Dospijeće kredita								•										•					•		•					
Ostale mjere																														
Stup 2		•		•																	•						•	•		
Ponderi rizika		•							•			•		•						•			•		•	•	•		•	
LGD																							•							
Testiranje osjetljivosti/otpornosti na stres			•	•											•				•				•			•			•	
Ostalo	•		•	•	•		•						•	•				•			•		•			•		•	•	

Napomena: Navedene su mjere koje su u skladu s Uredbom (EU) br. 575/2013 o bonitetnim zahtjevima za kreditne institucije i investicijska društva (CRR) te Direktivom 2013/36/EU o pristupanju djelatnosti kreditnih institucija i bonitetnom nadzoru nad kreditnim institucijama i investicijskim društvima (CRD IV). Popis kratica s objašnjenjima nalazi se na kraju publikacije. Zelenom bojom označene su mjere koje su aktivirane u odnosu na prethodnu verziju tablice, a crvenom bojom označene su mjere koje su deaktivirane.

Izvori: ESRB; HNB; notifikacije središnjih banaka i mrežne stranice središnjih banaka zaključno s 15. siječnja 2018.

Za detaljnije podatke vidi: https://www.esrb.europa.eu/national_policy/other/html/index.en.html.

Tablica 2. Provedba makroprudencijalne politike i pregled makroprudencijalnih mjera u Hrvatskoj

Mjera	Godina uvođenja	Primarni cilj	Opis	Temelj za standardne mjere u pravu Unije	Datum aktivacije	Učestalost revizije
Makroprudencijalne mjere koje je provodio HNB prije uvođenja CRD-a IV						
Prije uvođenja CRD-a IV HNB se koristio različitim mjerama makroprudencijalne prirode od kojih su najvažnije navedene i opisane u: a) Galac, T. i Kraft, E. (2011.): http://elibrary.worldbank.org/doi/pdf/10.1596/1813-9450-5772 b) Vujičić, B. i Dumičić, M. (2016.): https://www.bis.org/publ/bppdf/bispap86l.pdf						
Makroprudencijalne mjere predviđene CRD-om IV i CRR-om koje provodi tijelo nadležno za provedbu makroprudencijalne politike						
ZS (ok)	2014.	Rast kredita i zaduženosti u skladu s Preporukom ESRB/2013/1	Rano uvođenje: na razini od 2,5%	CRD, čl. 160. (6.)	1. 1. 2014.	Diskrecijska odluka
ZS (ok)	2015.	Rast kredita i zaduženosti u skladu s Preporukom ESRB/2013/1	Mala i srednja investicijska društva izuzeta iz obveze održavanja zaštitnog sloja za očuvanje kapitala	CRD, čl. 129. (2.)		Diskrecijska odluka
ZS (pck)	2015.	Rast kredita i zaduženosti u skladu s Preporukom ESRB/2013/1 i provedbom Preporuke ESRB/2014/1	Stopa ZS (pck) 0%	CRD, čl. 136.	1. 1. 2016.	Tromjesečno
ZS (pck)	2015.	Rast kredita i zaduženosti u skladu s Preporukom ESRB/2013/1	Mala i srednja investicijska društva izuzeta iz obveze održavanja protucikličkoga zaštitnog sloja kapitala	CRD, čl. 130. (2.)		Diskrecijska odluka
ZS (osv)	2015.	Ograničiti sistemski učinak neusklađenih poticaja radi smanjenja moralnog hazarda u skladu s Preporukom ESRB/2013/1	Utvrđivanje devet OSV-a s odgovarajućim stopama zaštitnog sloja kapitala: 2,0% za OSV: Zagrebačka banka d.d., Zagreb, Erste&Steiermärkische Bank d.d., Rijeka, Privredna banka Zagreb d.d., Zagreb, Raiffeisenbank Austria d.d., Zagreb, Société Générale-Splitska banka d.d., Split, Addiko Bank d.d., Zagreb; 0,2% za OSV: OTP banka Hrvatska d.d., Zadar, Sberbank d.d., Zagreb, Hrvatska poštanska banka d.d., Zagreb	CRD, čl. 131.	1. 2. 2016.	Jednom godišnje

Mjera	Godina uvođenja	Primarni cilj	Opis	Temelj za standardne mjere u pravu Unije	Datum aktivacije	Učestalost revizije
ZS (osv)	2018.	Ograničiti sistemski učinak neusklađenih poticaja radi smanjenja moralnog hazarda u skladu s Preporukom ESRB/2013/1	Utvrđivanje osam OSV-a s odgovarajućim stopama zaštitnog sloja kapitala: 2,0% za OSV: Zagrebačka banka d.d., Zagreb, Erste&Steiermärkische Bank d.d., Rijeka, Privredna banka Zagreb d.d., Zagreb, Raiffeisenbank Austria d.d., Zagreb, Splitska banka d.d., Split, Addiko Bank d.d., Zagreb, OTP banka Hrvatska d.d., Zadar; 0,2% za OSV: Hrvatska poštanska banka d.d., Zagreb	CRD, čl. 131.	13. 2. 2018.	Jednom godišnje
ZS (ssr)	2014.	Rast kredita i zaduženosti u skladu s Preporukom ESRB/2013/1	Dvije stope ZS (ssr) (1,5% i 3%) primijenjene su na dvije podgrupe banaka (tržišni udio < 5%, tržišni udio > 5%). Primijenjeno na sve izloženosti.	CRD, čl. 133.	19. 5. 2014.	Jednom godišnje
ZS (ssr)	2017.	Rast kredita i zaduženosti u skladu s Preporukom ESRB/2013/1	Visina dviju stopa ZS (ssr) (1,5% i 3%) i primjena na sve izloženosti ostaju nepromijenjene. Odlukom (NN, br. 78/2017.) izmijenjen je način utvrđivanja dviju podgrupa na koje se ZS (ssr) primjenjuje. Podgrupe se utvrđuju izračunom pokazatelja prosječnoga trogodišnjeg udjela imovine kreditne institucije ili grupe kreditnih institucija u ukupnoj imovini nacionalnoga financijskog sektora (pokazatelj < 5%, pokazatelj > 5%).	CRD, čl. 133.	17. 8. 2017.	Najmanje jednom u dvije godine
Ponderi rizika za izloženosti osigurane hipotekom na stambenim nekretninama	2014.	Rast kredita i zaduženosti u skladu s Preporukom ESRB/2013/1	Strože definiranje stambenih nekretnina za primjenu povlaštenih pondera rizika (npr. vlasnik ne može imati više od 2 stambene nekretnine, izuzimaju se kuće za odmor, potreba uvođenja kategorije stambenih objekata u kojima stanuju vlasnici ili najmprimci)	CRR, čl. 124., 125.	1. 1. 2014.	Diskrecijska odluka
Ponderi rizika za izloženosti osigurane hipotekom na poslovnim nekretninama	2014.	Smanjenje i sprječavanje pretjerane ročne neusklađenosti i tržišne nelikvidnosti u skladu s Preporukom ESRB/2013/1	HNB je izdao preporuku bankama (pravno neobvezujuća mjera) o izbjegavanju uporabe pondera rizika od 50% za izloženosti osigurane poslovnim nekretninama u uvjetima niske tržišne likvidnosti.	CRR, čl. 124., 126.	1. 1. 2014.	Diskrecijska odluka
Ponderi rizika za izloženosti osigurane hipotekom na poslovnim nekretninama	2016.	Smanjenje i sprječavanje pretjerane ročne neusklađenosti i tržišne nelikvidnosti u skladu s Preporukom ESRB/2013/1	Odluka o višim ponderima rizika za izloženosti osigurane hipotekom na poslovnim nekretninama; ponder rizika 100% (zamjenjuje preporuku HNB-a iz 2014., odnosno efektivno je povećan s 50%)	CRR, čl. 124., 126.	1. 7. 2016.	Diskrecijska odluka
Ostale mjere i aktivnosti politike koju provode tijela nadležna za makroprudencijsku politiku, a koje su važne za tu politiku						
Zaštita i podizanje svijesti potrošača	2013.	Podizanje svijesti i kreditne sposobnosti dužnika u skladu s Preporukom ESRB/2011/1	Odluka o sadržaju i obliku u kojem se potrošaču daju informacije prije ugovaranja pojedine bankovne usluge (kreditne institucije obvezne su obavještavati klijente o promjenama kamatnih stopa i valutnom riziku)		1. 1. 2013.	Diskrecijska odluka
Zaštita i podizanje svijesti potrošača	2013.	Podizanje svijesti i kreditne sposobnosti dužnika u skladu s Preporukom ESRB/2011/1	Izmjena odluke od 1. siječnja 2013. (kreditne institucije bile su obvezne pružati i informacije o povijesnim oscilacijama valute u kojoj je nominiran kredit ili valute uz koju je kredit vezan u odnosu na domaću valutu u proteklih 12 i 60 mjeseci)		1. 7. 2013.	Diskrecijska odluka
Zaštita i podizanje svijesti potrošača	2017.	Podizanje svijesti dužnika u skladu s Preporukom ESRB/2011/1 i poticanje cjenovne konkurencije u bankovnom sustavu	Informativna lista ponude kredita potrošačima, dostupna na mrežnim stranicama HNB-a, donosi sustavan i pretraživ pregled podataka o uvjetima pod kojima banke odobravaju kredite. Informativnom su listom standardne informacije dostupne potrošaču proširene informacijama o kamatnim stopama.		14. 9. 2017.	Diskrecijska odluka
Strukturne repo operacije	2016.		Cilj je operacija na tržištu osigurati bankama dugoročnije izvore kunske likvidnosti po kamatnoj stopi konkurentnoj kamatnim stopama na ostale izvore kunske likvidnosti banaka, na temelju dužničkih vrijednosnih papira izdavatelja iz Hrvatske kao instrumenta osiguranja.		1. 2. 2016.	Diskrecijska odluka
Strukturne operacije	2017.		Cilj je strukturnih operacija na tržištu osigurati bankama dugoročnije izvore kunske likvidnosti. Odlukom o provođenju monetarne politike Hrvatske narodne banke (NN, br. 94/2017.) predviđa se stvaranje skupa prihvatljivoga kolaterala za sve kreditne operacije središnje banke, uključujući strukturne operacije, čime se otvara mogućnost korištenja kratkoročnih vrijednosnih papira za dugoročne operacije HNB-a.		20. 9. 2017.	Diskrecijska odluka
Zaštita i podizanje svijesti potrošača	2016.	Pitanja financijske stabilnosti povezana s razinom svijesti dužnika o rizicima	HNB daje čvrste preporuke (javno) dužnicima da pozorno analiziraju dostupne informacije i dokumentaciju o ponuđenim proizvodima i uslugama prije donošenja konačne odluke, kao što je običaj i u slučaju bilo kojega drugog ugovora.		1. 9. 2016.	Diskrecijska odluka
Zaštita i podizanje svijesti potrošača	2017.	Ublažavanje kamatnog rizika u sektoru kućanstava i kamatno induciranoga kreditnog rizika u portfeljima banaka i poticanje konkurencije proizvodima u bankovnom sustavu	HNB donosi Preporuku za ublažavanje kamatnoga i kamatno induciranoga kreditnog rizika pri dugoročnom kreditiranju potrošača kojom se kreditnim institucijama koje pružaju usluge kreditiranja potrošača preporučuje da svojoj paletu kreditnih proizvoda prošire kreditima s fiksnom kamatnom stopom, uz minimiziranje popratnih troškova za potrošače.		26. 9. 2017.	Diskrecijska odluka
Ostale mjere važne za makroprudencijsku politiku koje su izvan opsega i mandata HNB-a						
Zaštita i podizanje svijesti potrošača	2013.	Pitanja financijske stabilnosti zbog kamatnog i valutnog rizika	Izmjena i dopune Zakona o potrošačkom kreditiranju: za utvrđivanje kamatne stope definirani su fiksni i promjenjivi parametri, čime se ograničava učinak aprecijacije tečaja na stambene kredite na maksimalno 20%.		1. 12. 2013.	Diskrecijska odluka
Zaštita i podizanje svijesti potrošača	2014.	Pitanja financijske stabilnosti zbog kamatnog i tečajnog rizika	Izmjena i dopune Zakona o potrošačkom kreditiranju: banke su obvezne obavještavati svoje klijente o tečajnom i kamatnom riziku u pisanom obliku.		1. 1. 2014.	Diskrecijska odluka
Zaštita i podizanje svijesti potrošača	2015.	Pitanja financijske stabilnosti zbog valutnog rizika	Izmjena i dopune Zakona o potrošačkom kreditiranju: zamrzavanje tečaja CHF/HRK na 6,39		1. 1. 2015.	Diskrecijska odluka
Zaštita i podizanje svijesti potrošača	2015.	Pitanja financijske stabilnosti zbog valutnog rizika	Izmjena i dopune Zakona o potrošačkom kreditiranju: konverzija kredita u švicarskim francima		1. 9. 2015.	Diskrecijska odluka

Napomena: Popis kratica s objašnjenjima nalazi se na kraju publikacije. Zelenom bojom označene su mjere koje su aktivirane u odnosu na prethodnu verziju tablice.

Izvor: HNB

Analitički prilog: Međunarodni standard financijskog izvještavanja 9 i njegov mogući utjecaj na financijsku stabilnost

Od 1. siječnja 2018. obvezna je primjena Međunarodnog standarda financijskog izvještavanja 9: Financijski instrumenti (MSFI 9), i za kreditne institucije i za većinu nefinancijskih i financijskih poduzeća u Hrvatskoj. Glavno je obilježje MSFI-ja 9 priznavanje vrijednosti financijskih instrumenata na temelju procjene buduće fer vrijednosti instrumenta i očekivanih kreditnih gubitaka, a ne na osnovi realiziranih gubitaka kao po dosadašnjem MRS-u 39. Novi način procjenjivanja kreditnog rizika mogao bi rezultirati poboljšanjem kvalitete portfelja kreditnih institucija i utjecati na cjenovno vrednovanje kreditnog rizika.

Analizu utjecaja MSFI-ja 9 na financijsku stabilnost na razini EU-a napravio je ESRB u istraživanju [*Financial stability implications of IFRS 9*](#) (srpanj 2017.). Naglasak izvješća je na primjeni tog standarda u kreditnim institucijama, njegove dugoročne učinke na njihovu profitabilnost i regulatorni kapital te tzv. efekte prvog dana u samom početku primjene MSFI-ja 9 nakon 1. siječnja 2018. godine. Glavni zaključci istraživanja pokazuju da dosljedna primjena standarda MSFI 9 i pristupa temeljenog na očekivanim kreditnim gubicima mogu pridonijeti transparentnosti i poboljšanju dugoročne financijske stabilnosti. Ipak, uz to je potrebno uzeti u obzir i rizik od mogućih neželjenih posljedica uvođenja ovog okvira, pri čemu se ističu:

1. modeliranje rizika – izračun očekivanih kreditnih gubitaka uključuje povišenu razinu složenosti koja je kreditnim institucijama izazov glede potrebnih dodatnih znanja i vještina te raspolaganja kvalitetnim podacima, što se može odraziti u povećanim troškovima primjene i/ili manjoj pouzdanosti rezultirajućih izvještaja za krajnje korisnike, revizore i investitore. To bi posebno moglo biti problem za manje kreditne institucije;
2. kreditiranje – postoji rizik da neke kreditne institucije, ovisno o njihovoj konkurentnosti na tržištu, prilagode cijenu plasmana u skladu s novim ispravicima vrijednosti i troškom kapitala, čime bi se potencijalno kreditni rizik na kraju “prebacio” na subjekte koji ne podliježu primjeni MSFI-ja 9;
3. procikličnost – iako dosljedna primjena MSFI-ja 9 može pridonijeti financijskoj stabilnosti zbog pravovremenog priznavanja očekivanih

kreditnih gubitaka, u recesiji kada se znatno povećavaju očekivani kreditni gubici može doći do smanjenja kreditne aktivnosti banaka i značajnijeg razduživanja nefinancijskog sektora. Efekt procikličnosti u takvim se situacijama može ublažiti korištenjem prudencijalnih mjera i postojećih regulatornih zaštitnih slojeva kapitala.

S ciljem smanjivanja “efekata prvog dana”, Europski parlament i Vijeće donijeli su [Uredbu \(EU\) 2017/2395](#) objavljenu u Službenom listu Europske unije 27. 12. 2017. za ublažavanje učinaka uvođenja MSFI-ja 9. Kreditnim institucijama (i investicijskim društvima) dana je mogućnost izbora korištenja prijelaznog roka u trajanju do pet godina u kojemu institucija može utjecaj troška porasta rezervacija za očekivane kreditne gubitke na pokazatelje kapitaliziranosti neutralizirati uvećanjem osnovnoga kapitala za dio povećanih rezervacija.⁸ Kroz prijelazni rok do 1. siječnja 2023. taj će se dodatak postupno smanjivati do nule. Svoju nakanu o primjeni prijelaznih uređenja kreditne institucije trebaju najaviti regulatoru te javno obznaniti svoj regulatorni kapital, stope kapitala i omjer financijske poluge uz primjenu i bez primjene navedenih prijelaznih uređenja. Međutim, neovisno o nakani korištenja ovih prijelaznih uređenja, primjena MSFI-ja 9 koja je na snazi od početka godine zasigurno će se kroz određeni iznos dodatnih troškova rezervacija za očekivane kreditne gubitke odraziti na poslovne rezultate kreditnih institucija.

Slično kao i u EU-u, i u Hrvatskoj, osim očekivanih dugoročnih pozitivnih utjecaja na financijsku stabilnost, postoje rizici povezani s prelaskom s MRS-a 39 na MSFI 9. Uvođenje navedenog standarda financijskog izvještavanja izazvat će promjene u klasifikaciji izloženosti kreditnih institucija u Hrvatskoj prema novoj [Odluci o klasifikaciji izloženosti u rizične skupine i načinu utvrđivanja kreditnih gubitaka \(NN, br. 114/2017.\)](#), što može rezultirati dodatnim troškovima rezerviranja izloženosti u odnosu na do 31. prosinca 2017. važeći MRS 39. Osim navedenih utjecaja na kreditne institucije, može se očekivati i jednokratni utjecaj primjene MSFI-ja 9 na poslovanje te eventualno povećanje rizičnosti sektora financijskih i nefinancijskih poduzeća. Naime, ovisno o strukturi imovine poduzeća (zastupljenosti financijskih instrumenata) te njezinoj rizičnosti, primjena MSFI-ja 9 može rezultirati smanjenjem vrijednosti ukupne imovine, porastom financijskih rashoda i smanjenjem sveobuhvatne dobiti poduzeća. Ovaj utjecaj moguće je očekivati u segmentu srednjih i velikih poduzeća. Osim spomenutog učinka, primjena MSFI-ja 9 mogla bi rezultirati prelijevanjem ukupnog ili dijela povećanog troška umanjivanja vrijednosti financijskih instrumenata na krajnje cijene. Iako je ove efekte zbog nedostupnosti relevantnih podataka u ovom trenutku nemoguće procijeniti, zbog prirode financijske

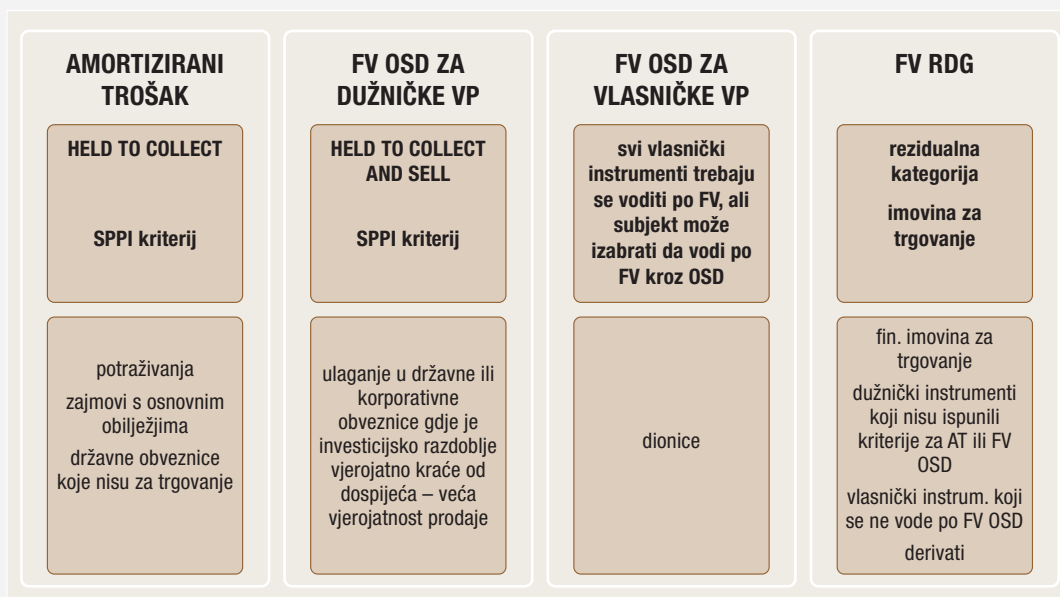
8 95% povećanih rezervacija zbog primjene MSFI-ja 9 za 2018. godinu

imovine nefinancijskih poduzeća u kojoj prevladavaju kratkotrajni financijski instrumenti (npr. trgovački krediti), direktni utjecaj primjene očekivanih kreditnih gubitaka i MSFI-ja 9 ne bi trebao biti toliko izražen kao kod financijskih institucija.

Temeljna načela MSFI-ja 9

Modeli priznavanja, odnosno umanjenja vrijednosti financijskih instrumenata u MSFI-ju 9 temelje se na klasifikaciji financijskih instrumenata. Financijski instrumenti klasificiraju se u jednu od tri kategorije: financijski instrumenti po amortiziranom trošku (AT), financijski instrumenti po fer vrijednosti kroz ostalu sveobuhvatnu dobit (FV OSD) i financijski instrumenti po fer vrijednosti kroz račun dobiti i gubitka (FV RDG). Temelj za klasifikaciju instrumenata u neku od kategorija ovisi o poslovnom modelu i o ugovornim karakteristikama novčanog toka. Dva su glavna poslovna modela: držanje zbog prikupljanja ugovornih novčanih tokova (engl. *held-to-collect*, HTC) i držanje zbog prikupljanja ugovornih novčanih tokova i prodaje (engl. *held-to-collect-and-sell*, HTCS)⁹.

Slika 1. Klasifikacija financijskih instrumenata prema MSFI-ju 9

Izvor: HNB

9 Financijski instrumenti koji se ne razvrstaju u jedan od dva navedena glavna poslovna modela ili karakteristike ugovornih novčanih tokova ne odgovaraju kriteriju "ugovornoga novčanog toka samo za plaćanje glavnice i kamate na nepodmireni iznos glavnice u skladu su s osnovnim ugovorom" (tzv. SPPI test, engl. *Solely Payments of Principal and Interest*), razvrstavaju se u ostale poslovne modele, a njihova se fer vrijednost vrednuje kroz račun dobiti i gubitka (FV RDG).

Očekivani kreditni gubici (engl. *expected credit loss*, ECL) računaju se prema smjernicama Basela III odnosno Uredbi (EU) 575/2013 Europskog parlamenta i Vijeća:

$$ECL = PD \cdot LGD \cdot EAD,$$

pri čemu vjerojatnost nastanka događaja neispunjavanja obveza (engl. *probability of default*, PD) može biti ocijenjena za jednogodišnje razdoblje (PD_{1-y}) ili za cijelo razdoblje trajanja financijskog instrumenta (tzv. cjeloživotni PD_{it}). Isti se koncepti odnose i na gubitak zbog nastanka događaja neispunjavanja obveza (engl. *loss given default*, LGD_{1-y} i LGD_{it}). Prema MSFI-ju 9 izvanbilančna potraživanja dio su ukupnih izloženosti, odnosno izloženosti u trenutku nastanka događaja neispunjavanja obveza (engl. *exposure at default*, EAD).

Pojmovnik

Financijska stabilnost je stanje koje se očituje u nesmetanom i učinkovitom funkcioniranju ukupnoga financijskog sustava u procesima alokacije financijskih resursa, procjene i upravljanja rizicima te izvršavanja plaćanja, kao i u otpornosti financijskog sustava na iznenadne šokove te pridonosenju dugoročno održivome gospodarskom rastu.

Sistemska rizik definira se kao rizik nastupanja događaja koji kroz različite kanale mogu onemogućiti obavljanje financijskih usluga ili rezultirati snažnim porastom njihovih cijena i ugroziti neometano poslovanje većeg dijela financijskog sustava, a stoga negativno djelovati i na realnu gospodarsku aktivnost.

Ranjivost u kontekstu financijske stabilnosti označuje strukturna obilježja, odnosno slabosti domaćega gospodarstva koje ga mogu činiti manje otpornim na moguće šokove i pojačavati negativne posljedice tih šokova. U publikaciji se analiziraju *rizici* povezani s događajima ili kretanjima čija materijalizacija može rezultirati narušavanjem financijske stabilnosti. Primjerice, zbog visokih omjera javnog i inozemnog duga i BDP-a te posljedičnih visokih potreba za njegovim (re)financiranjem, Hrvatska je vrlo ranjiva s obzirom na moguće promjene financijskih uvjeta te je izložena rizicima promjene kamatnih stopa ili tečaja.

Mjere makroprudencijalne politike podrazumijevaju primjenu instrumenata ekonomske politike, a ovisno o specifičnostima rizika i obilježjima njegove materijalizacije mogu biti standardne mjere makroprudencijalne politike. Osim toga, mjere monetarne, mikroprudencijalne, fiskalne i drugih politika mogu se također, ako je to potrebno, upotrebljavati u makroprudencijalne svrhe. Isto tako, s obzirom na to da unatoč određenim pravilnostima evolucija sistemskog rizika i njegove posljedice mogu biti teško predvidive u svim svojim manifestacijama, uspješno očuvanje financijske stabilnosti ne zahtijeva samo međuinstitucionalnu suradnju u području njihove koordinacije, već po potrebi i oblikovanje dodatnih mjera i pristupa.

Popis kratica

- b. b. bazni bodovi
- BDP bruto domaći proizvod
- BiH Bosna i Hercegovina
- br. broj
- CHF švicarski franak
- CRD IV Direktiva 2013/36/EU o pristupanju djelatnosti kreditnih institucija i bonitetnom nadzoru nad kreditnim institucijama i investicijskim društvima
- CRR Uredba (EU) br. 575/2013 o bonitetnim zahtjevima za kreditne institucije i investicijska društva
  - čl. članak
  - d.d. dioničko društvo
- DSTI pokrivenost otplata duga prihodima (engl. *debt-service-to-income ratio*)
- EBA Europsko nadzorno tijelo za bankarstvo
- EBITDA poslovna dobit prije kamata, poreza i amortizacije
- ESB Europska središnja banka
- ESRB Europski odbor za sistemske rizike
- EU Europska unija
- Fed američka središnja banka (engl. *Federal Reserve System*)
- Hanfa Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga
- HNB Hrvatska narodna banka
- HRK kuna
- IRB interni rejting-sustav
- LGD ponderi rizika i gubitak zbog nastanka statusa neispunjavanja obveza (engl. *loss-given-default*)
- LTD pokrivenost kredita depozitima (engl. *loan-to-deposit ratio*)
- LTI pokrivenost kredita prihodima (engl. *loan-to-income ratio*)
- LTV pokrivenost kredita vrijednošću kolaterala (engl. *loan-to-value ratio*)
- mlrd. milijarda
- NBB središnja banka Belgije
- NN Narodne novine
- npr. na primjer
- OSV ostale sistemski važne (kreditne institucije)
- SAD Sjedinjene Američke Države
- st. stavak
- tr. tromjesječje
- ZS (gsv) zaštitni sloj za globalne sistemski važne institucije (engl. *global systemically important institution buffer*)
- ZS (ok) zaštitni sloj za očuvanje kapitala (engl. *capital conservation buffer*)
- ZS (osv) zaštitni sloj za ostale sistemski važne institucije (engl. *other systemically important institutions buffer*)
- ZS (pck) protuciklički zaštitni sloj (engl. *countercyclical capital buffer*)
- ZS (ssr) zaštitni sloj za strukturni sistemski rizik (engl. *structural systemic risk buffer*)

Dvoslovne oznake za zemlje

AT	Austrija
BE	Belgija
BG	Bugarska
CY	Cipar
CZ	Češka
DE	Njemačka
DK	Danska
EE	Estonija
ES	Španjolska
FR	Francuska
GR	Grčka
HR	Hrvatska
HU	Madžarska
IE	Irska
IS	Island
IT	Italija
LT	Litva
LV	Letonija
LU	Luksemburg
MT	Malta
NL	Nizozemska
NO	Norveška
PL	Poljska
PT	Portugal
RO	Rumunjska
SE	Švedska
SI	Slovenija
SK	Slovačka
UK	Ujedinjena Kraljevina

